

"התקווה" – הדרים ופולמוסים

בתקשרורת: עיתונות, רדיו וטלוויזיה

משנת 1932, לפני קום המדינה, ועד עצם היום הזה, ליוו תמיד את המנון ויכוחים רבים. בתוקף מעמדו כהמנון החיבר לייצג את העם, מצא בו כל דור ודור טעם לפגם.

א. בעית הייצוגיות

הבעיה שהטרידה רבים לאורך השנים הייתה **הייצוגיות**:

- **המלחינים** – האם לא עדיף שהעם היהודי, שנタン לעולם את ספר הספרים, יבחר להמנון מילות קודש מן התנ"ך?
- **המחבר** – מדוע דוקא אימבר? משורר אלמוני, שיבור ו"לא רציני"... האם לא עדיף ביאליק? טשרניחובסקי? הרב קוק?
- **הלחן והמלחין** – הלחן "גנוב" מעמים אחרים. דוקא את המילים החשובות ביותר לאומה, נשיר במנגינה של הגויים? לחן גלותי בימי תחייה לאומית? האם לא כדאי להזמין לחן מקורי ממלחין ישראלי רציני?
- **הטון והאוירה** – לחן מינורי ועכוז בימי תחייה לאומית? מדובר? והיכן חedorות העשייה, מנגינת התקומה, הניצחון וההתאחדות?
- **המסר** – התקווה ערטילאית. אין התייחסות אמתית לתנועה הציונית, להגשמה, לכך שיהודים אכן שבו לארצם. האם לא ראוי שהמנון התנועה הציונית ישא מסר ברור ותכליתי יותר? יתיחס למה שהוגשים? יתיחס לציבור הארץ וכך ועכשו?
- **המייעוטים** – המנון אינו מייצג את אזרח ישראל הלא-יהודים: הערבים, הדרוזים הבדואים, הזרים והאחרים.

בפרק זה נעבור על חמשה משברים גדולים בדרכו של המנון, ונעמוד על הבעייתיות מחד גיסא ועל הפתרון שהוצע מאידך גיסא.

הבעיה: יצוגיות המילים והמשורר. הפתרון: "שיר האמונה" של הרב קוק, ללחן המוכר.
בשנת 1932 הציעה קבוצת ציונים מירושלים לשמר על המנגינה, אך להחליף את המילים ב"שיר האמונה" של הרב קוק (1865-1935), אז רב העיר ירושלים), שבו לא מתבטאת תקווה ערטילאית, אלא אמונה חזקה, ביטחון וודאות בחזרה ארוכה. "לעדי חיה בלבני,
האמונה הנאמנה / לשוב לארץ קדשנו, עיר בה דוד חנה / שמה נعبد אללהינו, בחרדה
בגילה ובירנה / שמה נעללה לרוגلينו, שלש פעמים בשנה".

הבעיה: יצוגיות הלحن והמלחין. הפתרון: מנגינה מקורית למילוטיו של אימבר.
באותה שנה, 1932, הציע המלחין אריה ל' ציפין מירושלים לשמר על המילים, אך להחליף את המנגינה בלحن חדש ומוקרי שכותב למילים של אימבר. ציפין כתב מארש אופטימי בסולם מזורי, בטענה שמנגינה זו מתאימה יותר لأنרגיות ההתחדשות של הציונות באותו זמן. "המארש של ציפין היה רוחוק מלהיות ישראלי ממקורו, מאחר שיישראל עדין לא הייתה קיימת. במרקם הטוב הוא היה מארש וינאי, לפי מיטב המסורת של יהונתן שטרוס. שוב נשarraה המנגינה בגלות..."⁶⁴

התקוה החדשה

The New Hatikvah

Music by L. ZIPPIN

במשך שנה זו היישוב בארץ בשני הפתורונות השונים, ללא הכרעה.⁶⁵

ב-1933, בקונגרס הציוני ה-18, הוכרה "התקוה" (במילים ובלحن המוכרים) כהמנון הסתדרות הציונית.

64 אריאל הירשלד, "על השיר היהודי (א)": המזיקה מפרק מה שhortekst מנסה לחבר, הארץ, המדור תרבות וספרות, 19.12.1997.

65 מנשה רבינא, התקוה, הוצאת המחבר, 1968, עמ' 84.

המילים והתוים של "התקווה" על גלויה שהודפסה בויטבסק, רוסיה, 1902.
 ארכין אילן רוט לציונות, הרצליה.
 תמונה באדיבות ארכין התצלומים, בית הצפוזות

ג. המנון השני – "ירושלים של זהב", 1967

המטרה: מציאת המנון שיש בו היד לניצחון. הפתרון – "ירושלים של זהב".
באפריל 1967 פנה ראש עיריית ירושלים, טדי קולק (או רק שנתיים בתפקидו) לגיל אלדמע, איש קול ישראל, בבקשת כתוב שיר מיוחד לירושלים לפסטיבל הזמר (מחוז למסגרת התחרות). מבין בכירי הכותבים של התקופה – חיים חפר, משה וילנסקי, סשה אריגוב – בחר גיל אלדמע בנעמי שמר בת ה-37, שתכתוב את הלחן וגם את המילים. נעמי שמר כתבה את "ירושלים של זהב" [תקליטור 1 רצועה 25].

השיר מתחילה כתפילה, חוזר ומוקונן עלתו אחד בלבד (שימו לב לצליל לה, החזר שוב ושוב ב"אויר הרים צלול כיון" וב"נישא ברוח הערביים", תיבות 1-2, 6-8), באופן הדומה לתפילה בבית הכנסת. המנגינה ממזגת קינה ועצב בסולם מינורי, עם רמז קטן ורגען לאור בצליל פה דיאז (תיבה 4) המזכיר אותנו לרה מז'ור. בפזמון (מתיבה 12 ואילך) הופך השיר מתפילה **להמנון**: זאת בזכות שלושה עליות רצופות⁶⁶ – עלייה ראשונה במילים "ירושלים של זהב" (תיבה 12), עלייה שנייה במילים "ושל נחשות ושל אור" (תיבה 14) ועליה שלישית ואחרונה ב"לכל שיריך אני כינור" (תיבה 16).

הכותרת "ירושלים של זהב" מעוגנת בהווי ירושלים בזמן המשנה, בתקופת מרד בר כוכבא (132-135 לספירה). זהו שם תכשיט הזהב, שעליו חקוקה ירושלים, והואתו קיווה ר' עקיבא העני לרכוש לרחל אשתו: "אילו היה בידי, הייתה נתן לך **ירושלים של זהב**".⁶⁷

ה意義יות – המילים מעטרות את העיר במרכז שלוש הדתוות. שלושה חומרים (זהב, נחשות, אור), שלוש דתוות (פעמוניים לנצרות, כיפת הסלע לאסלאם והר הבית ליהדות).

השפה הפיוטית יוצרת דיאלוג עם אלףים שנות גלות:⁶⁸ מ"על נְהָרוֹת, בְּבֵל – שֶׁם יִשְׁבַּנְיָה, גַּם־בְּכִינָה בְּצִכְרָנוּ, אַת־צִיּוֹן. עַל־עֲرָבִים בְּתוֹךְ תְּלִינוּ כְּנֻרוֹתֵינוּ" (תהלים קל"ז, א-ב), דרך שירת רבי יהודה הלווי:⁶⁹ "צִיּוֹן, הֵלָא תְּשַׁאֲלֵי לְשָׁלוֹם אֲסִירִיךְ... וְעַת אֲתָּלֵם שִׁיבַת שְׁבוֹתֶךָ – אַנְיִ פִּינּוֹר לְשִׁירִיךְ". נעמי שמר, שנולדה ונגדלה על גdotsות נהר הירדן בציון ענתה לר' יהודה הלווי: "הֵלָא לְכָל שִׁירֵיךְ אַנְיִ כִּינּוֹר". בית השלישי והאחרון⁷⁰ מופיעה השבעה "אם אשכח ירושלים", שבועת האמונות לציון המופיעה בהמשך הפרק (תהלים קל"ז, ה-ו), ומוזכרת בשירים חיבת ציון (ראו "אם אשכחך", "ציון תמתה").

⁶⁶ עלויות במרוחה הקנוורתה אופייניות לתרומות, להמנונים ולשירי לכת, ראו המנון צraftת "המאורטיז" ומאורים כמו "شاו ציונה נס ודגל" בזמר העברי.

⁶⁷ אגדת חז"ל על רבי עקיבא מופיעה במדרש אבות דרבי נתן, נוסח א, ג. הספר מוצוט במחקריו של פרופ' אביגדור שנאן על "ירושלים של חז"ל", האוניברסיטה העברית, ירושלים.

⁶⁸ גлот בבל בתקופת נבוכדנצר השני, החל מ-597 ועד 539 לפנה"ס.

⁶⁹ רבי יהודה הלווי – 1075-1141.

⁷⁰ במקור נכתבו שלושה בתים בלבד. את הבית הרביעי הוסיפה נעמי שמר לאחר הניצחון במלחמת ששת הימים.

ירושלים של זהב (1967)

מלחין ולחן: נעמי שמר (1930-2004)

אך בבואי היום לשיר לך
ולך לקשור בתרים
קטנתי מצער בנייך
ומאוחרון המשורדים
כי שמק צורב את השפטים
בנשיקת-שרף
אם אשכחך ירושלים
אשר כליה זהב...

ירושלים של זהב ושל נחשת ושל אור
הלא לכל שידיך אני בנו...

חרנו אל פורות-הימים
לשיק ולכבר
שופר קורא בהר-הבית
בעיר העתיקה

ובמערות אשר בסלע
אלפי שימושות זורחות –
מושב גרד אל ים-המלח
בדרכך יריחו!...

ירושלים של זהב ושל נחשת ושל אור
הלא לכל שידיך אני בנו...

αιיר-הרים אלייל בין
ורית ארנים
נשא ברום הערבים
עם קול פעמוניים
ובתדרמת אילן ואבן
שביבה בתולמה
העיר אשר ברד יושבת
ובלביה חומה

ירושלים של זהב ושל נחשת ושל אור
הלא לכל שידיך אני בנו...

אייה יבשו בורות המים
כבר-השוק ריקה
ואין פוקר את הר-הבית
בעיר העתיקה

ובמערות אשר בסלע
מיללות רוחות
ואין יורד אל ים-המלח
בדרכך יריחו!...

ירושלים של זהב ושל נחשת ושל אור
הלא לכל שידיך אני בנו...

ירושלים של זהב

The musical score consists of five staves of music. Staff 1 (measures 1-5) starts with a melodic line over a harmonic bass. Staff 2 (measures 6-11) features a more complex harmonic progression with two endings (1 and 2). Staff 3 (measures 12-16) continues the melody. Staff 4 (measures 17-22) concludes the piece.

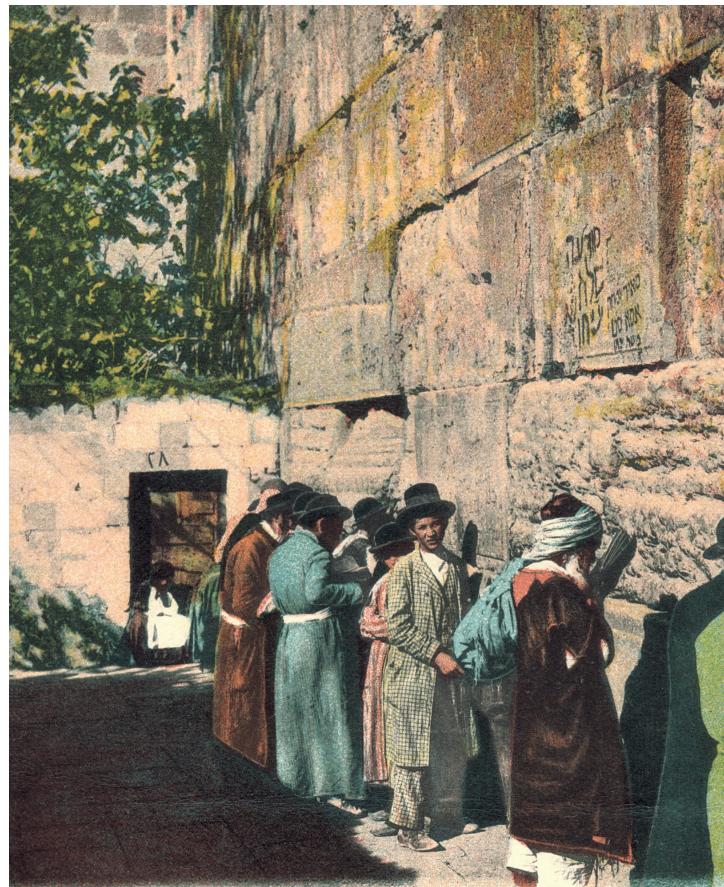
Lyrics:

1. נים - נ - א - ס - ני - נ
לוֹלָא נִימָקָ וַיַּרְא
- א - א - א - א - א - א
- א - א - א - א - א - א

2. נים - מו - ע - פ קול עם ים - ב - ער -ם ס - רו -ב שא
- ש - רו - ז - וּב
- א - א - א - א - א - א

12. ל לא - ס ארו של - נ שט - מ - נ של קב - נ של ים - נ
- ל - ל - א - א - א - א - א - א

16. נו - ש - רו - ? נו - א - ק - נ - שי - נ
- נו - ש - רו - ? נו - א - ק - נ - שי - נ

מתפללים ליד הכותל המערבי, איור מראשית המאה העשרים,
ארכיוון אילן רוט לציונות, הרצליה

17.5.1967, בנייני האומה בירושלים, פסטיבל הזמר, מוצאי יום העצמאות ה-19 למדינת ישראל. באולם ישבו נשייא המדינה זלמן שז"ר, ראש הממשלה לוי אשכול, הרמטכ"ל יצחק רבין וראש עיריית ירושלים, טדי קולק. על הבמה ניצבה זמרת אונומית צעירה לבנון, שלילי נתן, שלילוֹתָה עצמה בגיטרה בלבד (למרות שתזמורת שלמה עמדה הכנה בירכתי הבמה). קול הפעמוני הצלול והגבוה של שלילי נתן נדם בסיום השיר. בקהל עבר רעד. 3,000 איש לא נרגעו עד שהשיר בוצע שוב. בהשמעה השנייה כבר ה策רף הקהל בפזמון החוזר.

מן האירוע ההוא החל מירוץ ההיסטוריה. חמישה ימים אחרי הפסטיבל סגר שליט מצרים, נאצר, את מצרי טירן. במשך שלושה שבועות של כוננות מודרנת עצבים שרה נעמי שמר לחילימ במושבים את "ירושלים של זהב". ב-5 ביוני פרצה מלחמת ששת הימים. במקלטיים שרואת "ירושלים של זהב". בשידורי הרדיו נשמע שוב ושוב "ירושלים של זהב". בתום שלושה ימי קרבות נכבש הר הבית. ביום כ"ח באيار תשכ"ז עמדה חטיבה 55 של הצנחנים מול הכותל, הרב גורן תקע בשופר, והכל שרוא – "ירושלים של זהב".

"ירושלים של זהב" הפך לנבואה שהתגשמה, לסמל לאומי. את המחברת, נעמי שמר, הפך השיר לנבואה ולמיתוס. היא הפכה לאזרחות כבוד של העיר ירושלים, הצלמה

כרזת יום העצמאות המ"ה, תשנ"ג, שעיריים וחמש שנים לאיחוד ירושלים,
עיצוב אסף ברג, הוצאה לאור, מרכז ההסברה - משרד ראש הממשלה

עם שירים ואלופי צה"ל. שיר הגיגוגים התמים הפך מתפילה לשיר קרב. אחרי המלחמה הוסיף נעמי שמר בית רבייעי, המספר על החזרה להר הבית ולעיר העתיקה. הקינה הפכה לשיר תהילה לשיבה לירושלים.⁷¹

בתום המלחמה, ביולי 1967, יזם העיתונאי ישראלי בן יהודה משלאל להחלפת המנון בשיר שישקף את שמחת הניצחון.⁷² במאי 1968 הציג אורן אבנרי בכנסת להחליף את "התקווה" ב"ירושלים של זהב": "די, מספיק עם הטון הגלותי הבכיני. הגיע השעה להמנון עדכני!!!"

קשה לחיות עם מיתוס, להיות מושא לפולחן, ומטבע הדברים הפולחן הופך לקרבן. בעקבות "ירושלים של זהב" הפכה נעמי שמר בעיניו רבים ל"פזמוןナית לאומי", המשקפת את הלב הרוח של הציבור בישראל ומבטאת אותו בפזמוןיה.

71 בעקבות מחקרה הסוציולוגי של ד"ר דליה גבריאל-ינווי "כיצד הפכה 'ירושלים של זהב' ל(כמעט) המנון לאומי?" בכנס "מי אני? שיר ישראל", אוניברסיטת בר-אילן, 28.5.2006.

72 פנים אל פנים, 21 ביולי, 1967.

צנחים ליד הכותל, ביום שחרור הר הבית, לשכת העיתונות הממשלתית, צלם דוד רובינגר

ככל שיר ההופך להמנון, כמו גם ל"ירושלים של זהב" אויבים ומתנגדים. הצנחן-זמר מאיר אריאל,⁷³ חיבר בתגובה את "ירושלים של ברזל" מיד לאחר המלחמה – מיילים חדשות למנגינתה של נעמי שמר. זהו שיר מהאה על מחירה הנורא של המלחמה ועל התגובה הפטריוטיות המוגזמות לטענתו, שהופיעו לאחר שחרור ירושלים וכיבוש מזרח העיר. השיר היהוה ומהווה עד היום, בעניינים, אנטיתזה לשירה של שמר. בפעם החוזר, לפי מנגינתה של נעמי שמר, שר מאיר אריאל:

ירושלים של ברזל ושל עופרת ושל שחזור
הלא לחומותיך קראנו דרוור.

מאיר אריאל חותם את השיר בתקווה לשלום:

ירושלים של זהב ושל עופרת וחלום –
לעד בין חומותיך ישכון שלום.

⁷³ מאיר אריאל, 1942-1999, משורר, פזמוןאי מלוחין זומר ישראלי בעל סגנון אישי ייחודי. השיר "ירושלים של ברזל" הביא לו פרסום ו תהילה והיה פריצת הדרך שלו לתודעה הציבורית בישראל.

עם הזמן והקיטוב הפליטי בארץ הפכה נעמי שמר, המשוררת והמלחינה שטבעה את המושג "שירות הרבים", לモקד דין ויכוחים. **כל ש"הרבים" התרבו – נעשתה נעמי שמר בודדה יותר, מותקפת יותר.** כל משפט נבדק, וכל אמירה פיויתית הפכה למיניפסט פוליטי.

במשך השנים גברה הביקורת על "ירושלים של זהב". קודם כל – המילים. מדובר בכתב "כיצר השוק ריקה"? האם אין נעמי שמר מביאה בחשבון שיש ערבים במדינת ישראל? דברים ברוח זו ביטה הספר עמוס עוז, ואף שאל: האם הייתה המשוררת כתבתת לגבי כיכר פיקדייל בלונדון שהיא ריקה? תגובתה הזעמת של שמר לביקורת מסווג זה הייתה: "עולם שהוא ריק מיהודים, הוא בשביili כוכב מת וארץ ישראל שהוא ריקה מיהודים היא בשביili שוממת וריקה".

לאחר זמן מה החלו רינויים וشمועות על מקורות של הלחן. נאמר כי הלחן גנוב משיר עם באסקי.⁷⁴ אולי לכן לא יכולה נעמי שמר לנוח על משכבה ללא וידוי **בכתב** בנושא "ירושלים של זהב". היא כתבה לגיל אלדמע במכتب שפורסם אחורי מותה:⁷⁵

ז' יק' יק', אלה הואי היח'ן פג'ק, רס'ג'אנטח', טט'ק' זג'ג א' האה
ף' יט'ק'ם ד' זהמ' והע' האה...
...ה...
...ה...
...ה...

טאג'א' אַחֲקִים טָאַגְּיֵה הַכֹּה אַסְפֵל הַהַטְאַאַיְהָן דִּין הַגָּק הַאַסְקֵק' כַּאֲקֵי
ג' יַחְדִּים ד' זהמ'. וְלֹא כְּסָגֶר, אַטְמָה אַגְּיֵה הַכֹּה שְׁטָפְסִין גַּמְ...
...ה...
...ה...

אַמְּ אַגְּרָה' גַּמְגָה טָאַקְן רְמָה הַעֲמֵד שְׂרָה גַּי, נְמַגְּעָה אַשְׁהָה כְּהָה... וְהָא
רְכָס גַּי, אַטְמָה אַחַת וְיָאַגְּהָה... אַעֲרָה חְוָה אַגְּרָה גַּמְגָה
טָגְלָה, גַּזְגָּזִים אַגְּלָה, טָאַגְּיֵה פְּגָמֵם זָה חַמְאָה. הַרְמָה הַיְחִיָּה קַפְאָה' הַיָּא
טָאַרְ אַסְפָּלָה גַּטְאָה טָאַגְּיֵה זָה אַמְּרָה דְּלַעַת, וְאַסְמָק הַכֹּי הַחְצָרָה'
גַּרְחָה גַּיאָה...

גַּכְטָי אַהֲ, זְיַי, יַזְגָּת אַהֲ אַהֲ אַלְמָה גַּמְפָלָסָם אַהֲהָ פְּלָמָם.
פְּהַהָה, רַגְיָא, טָאַר

כך נגנץ סופית גם "המןון השני", כשהוא לוקה באותה בעיה של ההמןון הראשון –
"גנוב".

74 הבאסקים – קהילה אוטונומית בצפון ספרד. מדובר על שיר העם "פיזוחופה" שהוקלט בידי פאקו איבנז.

75 נעמי שמר כתבה את המכתב לגיל אלדמע ב-12.6.2004, שבועיים לפני מותה ממחלת קשה (בליל ה-26.6.2004). המכתב פורסם בעיתונים הארץ ומוריב כמנה אח"כ ב-5.5.2005. (ההדגשות הנ"ל במכتب נעשו בידי א' בלצן).

מהו הפלגיאט הנורא? השיר הבאסקי המקורי מדבר על גיבור עמי בשם "פיו-חוזפה". אם תקשיבו לשיר זה ותעיננו בו היטב, בוודאי תסכימו כי "הגנבה" חלקית בלבד: נכוון, ההתחלה דומה, ושבעת התווים הראשוניים זהים, ותיבות 1-8 דומות מאוד, אך המשך – מקוריו ואין כל דמיון בין השיר הבאסקי (תיבות 10-17). ברור שהאוורה, המסר, הפזמון והסיום – מקוריים.

מבחינת התוכן – ברור שאין שום קשר. "פיו-חוזפה" הוא של שיר עם על דמות עממית, בשפה פשוטה ובעליה יומיומית:

פיו-חוזפה עזב ת'בית והלך למחוזות זרים,
פיו-חוזפה הרחיק לשטייט, התמכר לו לאהבים.
פיו-חוזפה, שוב הביתה, אשתק שם ממתינה,
פיו-חוזפה שוב הביתה, את בנק היא נושאת בבטנה...

ירושלים של זהב

שיר עם באסקי

6

10

14

מה לכל זה ולשורה פיויטית נפלאה כמו – "העיר אֲשֶׁר בָּזְבֻּת וּבַלְבָה חֹמָה"?!

נכוון, הבעיה היא הלחן ולא המילים. אבל הרי זה טיבו של לחן עממי – כל אדם "גונב" אותו מאמו, מביו, מסבו, מאבי-סבו, מסורת אינ-סופית ארוכת שורותים ושנים... ואולי באמת טמון אחד משורשיו בשירת יהדות ספרד? ומה בנוגע לדמיון שבין מנגינה המשפט הראשון של "ירושלים של זהב" למנגינה אחרת באחד משיריה הראשונים של נעמי שמר – "נוועה" (1957)? אולי היא "גונבה" את המנגינה מעצמה?

"ירושלים של זהב" הוכתר "המנון היובל" של מדינת ישראל.
כותרת המנון הלאומי נשמרה ל"התקווה".

ד. לקראת יובל למדינה, 1998

**המטרות: לעגן את המנון בחוק, לעדכן אותו ולהגן על כבודו בפני הציבור.
הפתרון – לשפץ את המנון.**

לקראת שנת היובל למדינה, החריפה הביקורת על כך ש"התקווה" אינה מעוגנת בחוק. הצעת חוק בעניין זה מנובמבר 1983 נכשלה בטענה כי "התקווה" לא תהיה מקובלת על התושבים הערבים של המדינה. ב-1995 הוגשו הצעות חוק נוספות, תוך ריגישות מחודשת לנושא המיעוטים לאור חוות השלים (עם מצרים ב-1979 ועם ירדן ב-1994) והסכם אוסלו (1993). ב-1996 הוצע פתרון – לשפץ את המנון!

CONNESA ועדת שרים לענייני סמלים וטקסי ודנה בהצעה להוסף שני בתים חדשים להמנון הלאומי של ישראל. כתוב ההצעה, הדיפלומט ז'אק דקל, הציע שני בתים אלה:

מתפוצות תבל שָׁבֵנו למכורה,
להגשים תפילה קדומה.
בתש"ח מדינה ישראל כמה
להחזיר עטרה ליושנה.

שלום וצדקה הם יעדנו
נס עברי כאור לעמים
כחול לבן כטלית דגלנו
בירתנו ירושלים.

על הטקסט החדש נמתחה ביקורת חריפה. משוררים וסופרים כאחד מנור, חיים חפר, נעמי שמר ויורם טהרלב היוו דעתם כי זהו "רעיון מטופש" ו"לא ברמה".⁷⁶ בסופו של

76. ראיונות עם אחד מנור ונעמי שמר נכללו במאמר "התקווה מתעוררת", *ידייעות אחרונות* 24.11.1996

דבר נפלה הצעה לאחר שהתברר במשפט רחוב כי רוב תלמידי ישראל אינם יודעים בעלפה את שני הבטים הראשונים של "התקווה". אם כך, איך בכלל למדו עוד שני בתים? עוד הונחה על שולחן הכנסת הצעת חוק להעניש את הפוגעים בכבוד המנון – את אלה שאינם מכבדים את המנגינה והמלחינים ואפילו מbezים אותן: אゾרחים שאינם עומדים עם הישמע המנון, תלמידים שמסרבים ללמידה את המילים בעלפה, יהודים קבוצות כדורגל ששורקים בוז ומתקוטטים בזמן השמעתו, חברות מסחריות המשתיילות אותו בתשדרי פרסוםת....

ההצעה לא אושרה.

אך מתברר שבעית ליום המנון, עדכנו ושמירה על כבודו אינה רק בעיה ישראלית, אלא בעיה **בינלאומית**, הנוגעת לכל מנגינה ומיללים המשרתות ציבור גדול במשך שנים רבות. ב-1998 קמה באנגליה תנועה לשינוי המנון האנגלי, ב-2003 קמה באיטליה ועדת חקירה למילוט המנון האיטלקי, הרוסים שינו מילים במנון שלהם כבר חמיש פעמים, צרפתיים רבים מתבאים ב"مارסייז" והגרמנים מפגינים זלזול במנון שלהם ומסרבים לעמוד לכבודו.

העם בחר – והעם יחליט כיצד לנוהג? אולי עדיף להנrig חוק? מה דעתכם?

ה. 2008 – ששים שנה למדינה

**שאלות פתוחות: המנון וערבי ישראל – האם לעדכן את המנון?
מסחוור הערכיים – כיצד נגן על כבודו של המנון? האם יש פתרון?**

בנובמבר 2004 התקבל חוק המגדיר את "התקווה" (מלחינים ולוחן) כהמנונה הרשמי של מדינת ישראל. אף על פי כן, ישנם מקרים שבהם אנו תוהים האם ניתן לחייב שירות המנון? ב-2005 וב-2007 עלתה קבוצת הcadorgel הערבית "בני סכני" לligat העל של קבוצותcadorgel של ישראל. מה יקרה אם בני סכני תהיה הקבוצה שתזכה בגביע? האם שחקניהם ישירו את המנון?

"**אי אפשר לדרש משחקים ערבים לשיר: 'צפש יהודי הווייה!'**" – אמר חבר הכנסת אחמד טיבי.

1. השר שלא שר

ב-2007 מונה לראשונה שר ערבי במשלחת ישראל: השר ראלף מג'אדלה, שר המשפטים והתרבות והספורט. בעת השבעתו סירב מג'אדלה לשיר את מילות "התקווה". הרי "התקווה" מגדרה את ישראל כמדינה יהודית, ולא כמדינה כל-ازרחות. לכן אין מקום לכך שר ערבי ישיר אותה. האם יש לחייב את השר במקרה זה? בארץ הברית

חייבים לשיר את ההמנון בפתחת אירועים מסדר גודל מסוימים ואין זה משנה אם מדובר בארהיקנים מוצא היהודי, ערבי או איטלי. ואצלנו?

2. "התקווה" – עתיד?

בעקבות מינוי השר ראלב מג'אדלה פרסם עמוס שוקן⁷⁷ מאמר גדול בעיתון הארץ (19.4.07) בשם "לקראת 60 השנים הבאות": "אם יש שר אחד במשחת ישראל שלא שר את ההמנון של המדינה, אז אולי נראה לעין מחדש מה חדש בהמנון... ל' התקווה' חיסרונו מעשי בולט – אף ערבי לא ישיר את ההמנון של ישראל כשהוא פונה רק ליהודים: 'כל עוד בלבב פנימה נפש יהודי הומיה...'. איך יכול אזרח ערבי להזדהות עם המנון כזה? שירות ההמנון היא רגע של סולידיידות עם אזרחים אחרים ועם המדינה. רגע זה נשיל מערביה ישראל, חמישית מאזרחי המדינה, וברור שהmpsדים מאבדן הסולידיידות הזאת הם גם המדינה והזרים היהודים שלה... אם עד יום העצמאות ה-60 ישראל תאמץ המנון חדש, שווה לכל אזרחיה, יהיה בכך צעד סמלי חשוב לעתיד יחס היהודי וערבים בישראל".

ועל כך ענה לו בזעם משה פיגלין במאמר בעיתון מעריב:⁷⁸ "אין לבטל את האופי היהודי של מדינת ישראל. בלי המנון היהודי, מג'אדלה אולי ירגיש בנות, אבל ליהודים לא תהיה מדינה בכלל".

אז מה הפתרון? שינוי ההמנון?

המוחיקאי נועם בן זאב, מבקר המוחיקה של עיתון הארץ, מתחנן במאמר תגובה – "אל תשנו את ההמנון! ואם תשנו את המילים, אל תגעו במנגינה היפהפייה של 'התקווה'".⁷⁹

3. כבodo של ההמנון?

האם מבחינה מוזיקלית מותר לעשות בהמנון מה שרצו? האם מנוגנת ההמנון היא סמל שיש לשמרו?

דאנס – ב-2005 יצא לרדיו גרסה דאנס "ニッポン" של התקווה. בנוסף גלעדי, המפיק המוזיקלי, מנסה להביא את המנון לדיסקוטקים... לדבריו: "אף אחד לא החליט שצරיך רק לעמוד ב'התקווה'. מי קבע שצරיך? אני מעדיף שהצעירים ירקדו. זו ציונות מכיוון אחר!".⁸⁰

רינגטונ – במאי 2006 הודיעו חברות הסלולרי על אפשרות להורד רינגטון של "התקווה" לטלפון הסלולרי, בביבועה של אלילת הפופ התורנית רוני סופרטスター. כך ניתן להוריד

77 עמוס שוקן הוא המו"ל של עיתון הארץ.

78 משה פיגלין, "ליהודיים לא תהיה מדינה", מעריב, 21.3.2007. משה פיגלין הוא מייסד תנועת "זו ארצנו" וראש חטיבת מנהיגות יהודית בליקוד.

79 נועם בן זאב, "לא להחליף את המנון", הארץ, מוסף "גלילה", 14.5.2007.

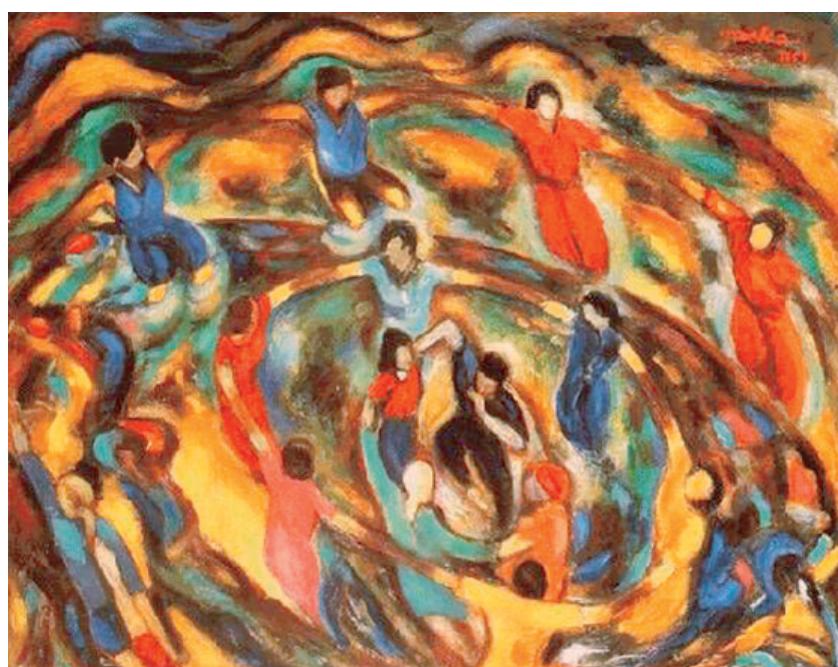
80 ענבל שתוי, "ירושה של ליליאם סמסונג!!!!", מעריב, מדור תרבות, 12.1.2005.

את "התקווה" בגרסאות של שאנטי, מזרחי, קלסי לאספנים. קליק אחד באינטראקט, או SMS והוא – הצענות אצלם בנייד.
"ברק שלם והצענות אצלך ביד"? הכל מסחרי – גם הערכיהם?

ג'יגל – במאי 1999 פסל מנכ"ל רשות השידור תשדריר פרסומת בטענה ש"בשימוש במנגינת המנון הלאומי יש משום פגיעה בטעם הטוב וסכנה לדמוקרטייה.⁸¹ לאחר מכן, בשנת 2003, מפלגת "חירות" השתמשה בהתקווה בתשדריר הבהירות שלה.⁸² הדבר עורר דיון בשאלת: "אם שימוש פוליטי בהמנון מבהו אותו?" – בסופו של דבר התשדריר לא נפסל. בפברואר 2006 עלה לאויר תשדריר של מפלגת "קדימה" בליוי מזיקה שמזכירה את המנון הלאומי "התקווה". איש לא פסל את התשדריר. הולך ופחות הדור?

4. שאלות פתוחות

- מדוע נפסלה "התקווה" כפרסומת?
- מדוע אושרה "התקווה" בתשדריר בחירות?
- האם השימוש בהמנון כרינגן לגיטימי, לדעתכם?
- האם דיסקוטק הוא מקום ראוי להמנון?

ברוק אגדתי, "הורה", שמן על בד, אוסף מוזיאון תל-אביב לאמנות,
מתנת סיר ולידי סידני ליפוורט, 1990

81 אביב לביא, "הצנזור פורט", **הארץ**, מוסף שבועי, 14.5.1999.

82 משה ריינפלד, "ברק התנגד לדעת מייעוט לפסילת התשדריר של חירות", **הארץ**, מוסף חדשות, 17.1.2003.